



De ramp op Savoe.

<https://hdl.handle.net/1874/354293>

g.c.

6

DE RAMP OP SAVOE.



TE ROTTERDAM,

BIJ M. WIJT & ZONEN,

Drukkers van het Nederlandsche Zendingenootschap.

1882.

No. 114.

*Uitgegeven door de H.H. B. J. ADRIANI en E. LAURILLARD
te Amsterdam, H. BROUWER te Zwolle, M. D. DEELEMAN
te Rotterdam, A. DROST, DZ., te Delft, C. P. HOFSTEDE
DE GROOT te Groningen, B. CH. LEDEBOER te Loenen aan de
Vecht, en C. SEPP te Amsterdam, Gecommitteerden van het
Nederlandsche Zendelinggenootschap tot het opstellen, ver-
zamelen en uitgeven van kleine Stukjes ter bevordering van
Evangelische kennis en godzaligheid, ook bij mingeoefenden.*

DE RAMP OP SAVOE.

Wie heeft in de laatste jaren niet van Savoe gehoord en van den gezegenden arbeid van Br. TEFFER aldaar? Maar wie is ook niet getroffen, toen hem de ontzettende ramp ter oore kwam, door welke deze Broeder, zijn gezin en zijne gemeenten getroffen zijn?

Over dien orkaan, welke in den nacht van 19 op 20 Maart 1882 het eiland teisterde, hebben wij twee brieven van TEFFER ontvangen: de eene bevat het voorloopig bericht van de vreeselijke gebeurtenis, de andere geeft er eene levendige beschrijving van en bespreekt ook hare naaste gevolgen.

Van beiden willen wij den hoofdinhoud terug geven. De eerste, gedagteekend 24 Maart, 1882, behelsde het volgende:

»Een uitvoerig en, naar ik meen, belangrijk schrijven had ik gereed ter verzending met de Maart-boot, die wij heden wachtende zijn.

Is die boot niet verongelukt in den orkaan, die

Savoe den 19den dezer, van Zondag op Maandag nacht, als het onderst boven keerde, dan geworden u deze regelen ter geruststelling bij het vernemen van elders, dat heel Savoe is verwoest. Dit is zoo, in letterlijken zin, maar toch zijn wij allen behouden, en de gemeente houdt zich voortreffelijk. Zij helpt, en lenigt, en steunt, en troost, en be- moedigt, waar zij dit maar eenigszins kan. De ramp trof letterlijk allen. De huizen zijn tegen den grond gesmakt en verbrijzeld, als weggevaagd. Slechts enkele, die eenigszins beschut stonden, hielden het uit, en herbergen nu allen, die in dien nacht als in een oogwenk van alles werden beroofd; want alles in de huizen werd verbrijzeld, ook dat, wat nog voor leeftocht diende, ging te loor. Men moet weten, dat de menschen hunne stroop in aarden vaten of groote potten bewaren en op den zolder bergen. Het is de leeftocht van den Savoenees voor een vol half jaar. Bij 't neêr- smakken van de huizen in stikdonkeren nacht werd de leeftocht mede uitgestort en ging deze ten eenenmale verloren. Gelukkig hadden de bewoners, door angst gedreven, allen hunne huizen verlaten en zich gered, door zich bij hoopen te scharen om een' boomstam, waarvan de kruin reeds tegen den grond lag of was weggevoerd door den vreeselijken luchtstroom. Slechts enkelen vond men verpletterd onder ingestorte huizen of onder

ontwortelde boomen. Maar dit bepaalde zich tot slechts enkelen. En dit is opmerkelijk genoeg; want er bestond vrees, dat gansche gezinnen in eigen huis hun graf zouden hebben gevonden.

Ook wij bleven, Gode zij lof! allen gespaard. Slechts werden ik zelf en onze beide jongste kinderen voor een wjl begraven onder het ingestorte huis van goeroe MANIA. De kinderen kwamen er met lichte verwondingen af, doch mijne beide beenen werden gekneusd, zoo dat ik, voor eenigen tijd ten minste, het gebruik er van zal moeten missen. Ik zit nu onder dak bij onzen ouderling MARCUS LION, op eene matras, u deze letteren te schrijven. Ik heb veel pijn in beide beenen, en kan in 't geheel niet staan.

De algemeene nood, uit deze ramp onvermijdelijk ontstaande, zal zonder twijfel drukkend zijn. Christenen en heidenen echter ondervinden nu, dat het Evangelie vermag te troosten in dezen toestand. De heidenen zeggen: »Wij hebben 't al te bont gemaakt'', en de christenen belijden: »Hij deed ons niet naar onze zonden en vergold ons niet naar onze ongerechtigheden, daar wij een even zwart verleden achter den rug hebben; want wij hebben voorheen van heeler harte met onze familieleden meêgedaan, vóór dat de Heer ons door 't Evangelie de oogen kwam openen.»

De oudsten herinneren zich geene verwoesting

aan deze gelijk. Men zit als opgepropt bij elkaar in de weinige woningen, die staande bleven. Gelukkig heeft de regen opgehouden, en tracht men nog te redden wat te redden is.

Later meer uitvoerig. Wij zijn voorloopig onder dak en alles is bezig om hutten te bouwen."

Na het ontvangen van dezen brief, ons eerst na vijf maanden na de afzending geworden, hebben Bestuurders maatregelen genomen, om althans eenigszins in den bestaanden nood te voorzien. Zij blijven daarmee voortgaan, en erkennen dankbaar, dat zij daarbij gesteund worden door belangrijke bijdragen van vele vrienden des Genootschaps.

En nu volge dan in hoofdzaak het tweede schrijven, dat gedagteekend is 15 Juni, 1882, en dat den 3den September daaraanvolgende door ons ontvangen werd.

Geruststellende berichten zijn u reeds geworden. In het onzekere omtrent den nasleep van den orkaan op Savoe op den 19^{den} Maart l.l. is men dus in de gemeenten in Nederland niet meer. Men heeft zich bedroefd en terecht; want de toestanden op Savoe zijn, ook zonder alles terneer smakkende orkanen, steeds moeilijk genoeg. Ik begrijp dus zeer goed, dat de belangstellenden in onze Nederlandsche gemeenten met verlangen uitzien naar

berichten, die meer in bijzonderheden treden. Laat het u dan zijn, Vrienden van het Godsrijk! als of ik nogmaals in uw midden ware; als of wij te zamen smaakten de gemeenschap der heiligen, als of we deelden in elkanders lief en leed.

Het was Zaterdag morgen, den 18^{den} Maart, toen we zoo eens, als naar gewoonte, om ons huis wandelden, en daarna op de voorgalerij ons verdiepten in beschouwing en onderling gesprek over het vele goede, dat ook somtijds nog de minst bedeelde plekken der aarde eigen kan zijn.

Al ware het alleen maar de rust en kalmte, die Savoe door zijne ligging eigen is, dan reeds heeft het ten minste reeds ééne goede zijde voor lieden, die aan een stil, landelijk leven de voorkeur geven boven allerlei stadsgewoel. Maar er was toch nog meer goeds, vonden we.

Iedere regentijd vernieuwt, ook op Savoe, het gelaat des aardrijks; en mag het kleine eiland al niet kunnen wijzen op veelheid van voortbrengselen, het voedt en onderhoudt toch zijne bewoners, die met het weinige leerden tevreden zijn.

Alles was zoo vriendelijk om ons heen, dat we vergaten hetgeen de droge tijd al voor onaangenaams heeft. Aan onze rechterzijde was eenig groen geboomte, en aan de linker een ruim veldzicht, dat zich verliest in, of liever, eindelijk wordt beperkt door het gebergte. Aan de noordzijde doemt het

blauw der zee op, tusschen de lontarpalmen aan 't strand door, en aan de zuidzijde rust het oog op het vriendelijke kerkje, waarvan wel de belangrijkste eigenschap is, dat het steeds, op elken dag des Heeren, met belangstellenden is gevuld. Bovendien zagen we op rijstvelden en ploegend hoornvee.

Dit alles had iets recht landelijks; en de hoop aan welke het christelijk gelooven zoo gaarne zich hecht, was dit jaar geheel verlevendigd. Men had gearbeid, gezaaid, gepoot, geplant, en alles scheen naar wensch te zullen groeien en bloeien; men verheugde zich alom, dat het een jaar zou zijn, waarin niet slechts de gegoeden, maar ook de kleine man, zoo al niet dagelijks, dan toch zoo nu en dan tot verzadiging toe, met zijn gezin, zou kunnen spijzen, met verheugde harten.

En boven dat alles konden wij niet nalaten, ons te verblijden, in het bezit van een zoo goed huis, van buiten wel is waar niet in het oog vallend fraai, maar van binnen zoo geheel naar eisch voor onze omstandigheden op Savoe. Ruim en aan luchtversching geen gebrek, zoodat, hoe heet het daar buiten ook zijn mocht, het steeds eene verkwikking was, niet gehinderd door de groote warmte, zich te kunnen bewegen in de flinke, ruime vertrekken. De kamers allen behangen, vorderden niet veel meubelen, en deze waren weder zoo geheel in overeenstemming met het geheel.

Zoo als we ons huis hadden ingericht, was het volstrekt niet jammer, dat men van alles een onbeschroomd gebruik maakte. 't Geheele inwendige was zóó, dat ieder, die voor 't eerst ons huis betrad, een oogenblik stil stond, rondkeek en eindigde met te zeggen: »Dat had ik waarlijk niet gedacht, dat gij u op Savoe dus hadt kunnen inrichten". Het gemis van politoer op de meubelen werd door handwerkjes vergoed, en waar geene levende bloemen de ronde tafel konden sieren daar ontbrak de kunstbloem niet.

Eenige eenvoudige boekenplankjes waren de dragers van onze boeken met fraaie banden, of ook van kleinigheden, die de herinnering aan 't Vaderland, en onze lieve Vrienden aldaar levendig hielden. Het zag er, dacht ons, eigenlijk recht eenvoudig Hollandsch uit, ja! zelfs eene kleine porceleinkast, waarin blauw en japansch porcelein stond, meest erfstukken uit de huishouding onzer eigene ouders, ontbrak niet. Alles werd op zijn' tijd, bij hooge feesten, geregeld gebruikt, en dan volgde steeds het zelfde relaas: dit is nog het kopje van grootmoeder, toen ze de bruid was, en dit zijn de kristallen vazen, die de ouders bij hun huwelijk ten geschenke kregen; en deze zilveren inktkoker is nog een geschenk van eenige jongelieden, door Vader tot lidmaat aangenomen, enz., enz. En dan de zaken, die uit den Frie-

schen hoek kwamen! Neen! die waren niet minder belangwekkend. Die sigarenbeker, met breed gouden rand, nog van mijn' hooggeschatten Leeraar Ds. CROMMELIN, die voor een vijftigtal jaren het sieraad was der Leenwardsche gemeente, en dan die Friesche zilveren roomlepel, hangende in eene blauw porceleinen kom! Maar al onze huisgoden op te noemen, zou werkelijk ondoenlijk zijn. Belangstellenden en liefhebbende familieleden en een aantal geliefde vrienden hadden ons zoo ruim voorzien van het geen ons aan hen deed denken, dat we ons zoo heel gemakkelijk, als nog levende in hun midden, konden verplaatsen.

»Papaatje!» zoo klonk het op eens, »daar zijn de menschen van Mania, zij vragen of gij gereed zijt? Het is het prachtigste weêr van de wereld. Onze paarden zijn reeds gezadeld, en uw draagstoel is gereed.»

Ditmaal zou het niet slechts eene dienstreise zijn voor vader, maar ook eene feestreise voor ons jeugdig drietal, van welke de oudste vijftien, de middelste twaalf en de jongste negen jaar is. Geen wonder dat ze haast maakten. Kinderen te paard! Is er voor kinderen grooter geluk denkbaar? Het duurde dan ook niet lang, of we waren op weg naar Mania.

»Is vader niet erg zwaar?» vroeg de oudste der drie aan de dragers. »Wel neen, Sinjo! je vader

is zoo licht als een kippeveer; dat zie je immers zelf wel; we loopen met hem weg, als of we niets dragen. En weet je nu hoe dat komt, Sinjo? Wanneer een mensch gaarne iets doet, dan valt hem dat niet zwaar. Wij zijn altijd blij, wanneer we hooren, dat de Toewan-pandita (de leeraar) komt; dan hooren we nog eens weér iets, dat ons op nieuw belang inboezemt; ieder krijgt eene flinke hand vol tabak, en na de kerk is er altijd de eene of andere versnapering, die ons, Savoe-neezen, goed doet. Begrijp je nu waarom je vader zoo licht is als een kippeveer?" En om te toonen, dat de spreker als uit aller naam, uit aller mond had gesproken, bevestigden allen zijne woorden met een luid hoera!

> Heeft vader al gezien hoe donker het dáár in eens wordt? Eene bui uit het Zuid-Oosten, is het niet, Vader? zouden we wel verder durven gaan? 't Is voor uw gestel zoo gevaarlijk om met natte kleêren te reizen."

> Maar wij kunnen niet meer t'huis komen," was mijn antwoord. > De wolken drijven vreeselijk snel; op het gebergte regent het reeds: gindsche hut kunnen we alleen nog bereiken, en dáár zullen we het moeten afwachten." En nauwelijks waren wij de hut genaderd, of stortregen en hevige windvlogen gaven eene geheel andere richting aan den loop onzer gedachten.

Zou de Oost-moeson zoo maar in eens willen invallen? Zoo maar in éénen slag een einde maken aan de West-moeson? Dat zou geheel vreemd zijn. Meestal is er eene soort van strijd, die wel wat heeft van de wijze, waarop twee vijandige legers tegenover elkaâr staan. Bij de wisseling der moesons heeft men meestal eenige van de heerlijkste tooneelen in het luchtruim. Buien uit het Westen en uit het Oosten trekken op elkaâr aan; bliksem-schichten schieten door elkaâr, waarop de majestueuse donders volgen. Niet een enkele slag, zoo als in Holland meestal het geval is; maar van alle zijden ratelt en rommelt en gromt de donder. Eindelijk raken de buien voor goed slaags, en heel het luchtruim verkeert als in eene vuurzee, en er blijft geen tusschenpoos meer over voor de donderslagen, die van nu af zich door en over elkaâr heen doen hooren. De luchtstroom wordt dan meestal aan dien bij een' storm in hevigheid gelijk; maar zelden met vernietigende gevolgen, en het is, denk ik, daarom, dat de Savoeneezen niet meer voorzorg nemen bij het bouwen hunner woningen, die ja! wel op vele palen staan, maar welke palen men eenvoudig op platte steenen doet rusten. Deze manier van bouwen is in gewone omstandigheden geheel voldoende, omdat het materiaal zoo zwaar is, dat men er zich moeilijk een denkbeeld van vormen kan. Alles is van den lontar- of suikerpalm. Het hout is als ijzer zoo

zwaar, en de bedekking, hoewel slechts lontarblad, is zeker eenige malen zwaarder, dan de huisbedekking met Europeesche dakpannen. Zelden gebeurt het dan ook, dat op Savoe een huis door storm wordt omvergeworpen, en wanneer dit al geschiedt, dan is dit slechts het lot van gebouwen, die toch weldra door ouderdom zouden in één zijn gestort.

Na het eindigen van de zoo geheel onverwachte bui moesten wij, dacht mij, maar verder. Men had te Mania op mijne komst gerekend, en zou erg teleur zijn gesteld, indien ik weder huiswaarts keerde.

»Merkt vader wel hoe schoon overal de oogst staat?" - »Zou ik niet, jongen? Mijn hart juicht er reeds over." - »De arme menschen! Zoo heel zelden staat hun gewas zóó schoon, zóó veelbelovend. Kijk! daar is reeds het huis van den Goeroe (Hulpzending); wat heeft het een hoog dak!" - »Waar?" - »Daar! vlak naast de kerk." - »O! dan zijn we er gauw." Zoo keuvelde het drietal onderling; en de twee oudsten spoorden hunne paarden aan, om de eersten te zijn op Mania's grondgebied.

Ja, inderdaad! verrukkelijk was het hier, te zien, hoe de nijvere hand rijkelijk wordt gezegend. Het huis en het erf van den goeroe zagen er zoo lief, zoo vriendelijk uit, en er was zoo van alle kanten van iederen voet gronds partij getrok-

ken, dat de kinderen alle drie als in éénen adem uitriepen: »He! hoe mooi!» En één van hen zeide: »Dat lijkt wel . . . ja, ik weet zelf niet; maar mij dunkt op een Hollandsch buitengoed, zoo als men wel eens op een plaat ziet afgebeeld!» Het had dan ook dat zelfde stijve, dat het Hollandsche plaatwerk kenmerkt. Neen! dat was niet het werk van Savoeneezen; dat zag men duidelijk; daartoe was vooral het huis tot in de kleinste bijzonderheden te netjes afgewerkt. Het huis had een zoo zindelijk voorkomen, dat het den besten Hollander de vraag op de lippen had kunnen leggen: »Stammen wellicht de Amboineezen af van de Broek-in-Waterlanders?» En ik ben zeker, dat geen enkele dier kraakzindelijke Nederlanders er zich door beleedigd zou hebben gevoeld. 't Is mij ten minste niet wel mogelijk om naar eisch eene juiste beschrijving te geven van het huis en het beplante erf van dezen eukelen Ambonschen goeroe-djamaat (hulpzending). »Voor ons Savoeneezen is het eigenlijk te mooi», zeide een der diakenen. »De goeroe heeft het ook bijna geheel alleen gebouwd. Hij heeft zelf de steenen gemaakt; zijne vrouw heeft de kalk gebrand, en terwijl de goeroe zelf weér metselde, maakten zijne zwagers het houtwerk.»

»Ziet ge nu wel», zoo sprak ik tot onze kinderen, »als de wil maar goed is, dan kan een eenig

mensch met zijne huisgenooten zich zelf een zoo aangenaam verblijf bezorgen." - >Wij vinden het inderdaad heel mooi, vader! 't is een lust om te zien."

De avond was gevallen. 't Was goed weër gebleven. Alleen begon het op nieuw te regenen en te waaien; maar daarover verheugt men zich steeds op Savoe. Edoch toen den volgenden morgen de zon zich niet haastte om in al haren Oosterschen glans en gloed te voorschijn te treden, maar zich met zeer dikken nevel omsluierd hield, en toen de kinderen vroegen >Vader! mogen wij maar zonder schoenen naar de kerk gaan, omdat het kerkplein geheel onder water staat?" toen rees de vraag, of zóóveel regen op eens, voor het te veldstaand gewas, niet hoogst nadeelig zou zijn. Gelukkig bedaarde het stormachtige weder in zóó verre, dat we kerk houden, den Heiligen Doop bedienen, huwelijken sluiten en na de kerk nogmaals in 't huis van den goeroe de belangstellenden onthalen konden op het geen er voor dezen dag was bereid. Allen keerden met vergenoegde aanzichten huiswaarts.

>Indien het zoo blijft voort stormen, vader! dan kunnen wij morgen vroeg moeilijk huiswaarts keeren", zoo spraken de kinderen des Zondags middags, om 3 uur reeds. Ik zeide: >Neen, kinderen, wie zou in zulk een weër op reis kunnen of

durven gaan? Hij zou òf wegspoelen òf wegwaaien. Goeroe! hoe staat het met het dak van uw huis? Is er goed verband in? Is het spijkervast aan den romp van het huis?" - »Het dak'', was zijn antwoord, »kan wel een stootje uitstaan. 't Is alles nieuw en goed gebonden.'' - »Het spijt mij'', sprak ik verder, »maar ik vrees, dat uw dak al te steil is; het vat te veel wind. Ik zou u raden, dat ge uwe vrouw en het kind naar dat kleine huisje dáár deedt gaan. Uw huis beeft als een riet, of gelijk iemand die zware koorts heeft. Ook voor ons is het veiliger een ander heenkomen te zoeken.'' - »Maar, waar wil Mijnheer dan heen met de drie sinjo's en dat in zoo'n weêr? Alle huizen zijn vrij ver van deze plek, en men is niet zeker, of men geen klapper- of toewakboomen op zich krijgt.'' Knak! zegt er juist een boom, die gelijk een stroohalm zich dubbel vouwt. Knak! zegt nog weêr een andere, die in minder dan een oogwenk zijne gansche kruin ter aarde werpt. »Goeroe! het spijt mij om uw lieve huis; maar het houdt, dus voortgaande, geen stand.'' - »Maar waar dan heen met de kinderen? 't Is reeds stikdonker.'' - »Goeroe! wij moeten haast maken!" - »Ik heb hoop dat..."', zoo sprak nog de goeroe. Een vreeselijk kraken volgde, en wij, de twee jongste kinderen en ik, lagen reeds onder het huis begraven. »Ik stik! ik sterf! Ik ga dood!" riep de jongste. Stilzwijgen volgde. De

stem van den middelste had ik niet vernomen, ook die des oudstèn niet. Zouden we allen levend begraven zijn? was mijne eerste gedachte. Verzamel uw denkvermogen, en zie of er geen uitkomen aan is. »Kinderen!» riep ik, »zoo ge nog leeft, laat uwe stem hooren... Ik lig hier dicht bij u." - »Maar ik stik, ik kan mij niet bewegen!" - »Wij liggen dus dicht bij elkaâr! Streck uwe hand maar uit, en zoek de mijne! Gelukkig, daar heb ik eene hand, van wie is die?" - »Van mij, van Tom!" Daar ik op zijde lag, had ik mijne beide handen ter beschikking, en kreeg ik den jongsten geheel in mijne nabijheid, hoewel met verlies van zijne kleêrtjes, die hem, bij het trekken, van het lichaam waren gescheurd. »Dat is er al vast een. Nu, Ko! waar zijt gij? Uwe hand, waar is die? Zoek de mijne; tast op het gehoor van mijne stem af. Ha! daar heb ik je! Nu pas op! Niet schreeuwen, niet kleinzeerig zijn. Je moet er toch uit, of je stikt." - »Neen vader! trek maar; hier kan ik toch niet blijven liggen." 't Ging boven verwachting alles goed; ook dezen trok ik in mijne nabijheid zonder veel letsel. »Nu den oudste. JEREMIAS! waar ben je?" - »Hier vader! ik sta gelukkig reeds onder den blooten hemel. Kruip achterwaarts, Vader, daar is ruimte. Zijn Tom en Ko behouden?" - »Ja! maar wij liggen nog alle drie als begraven. Blijf staan waar gij staat; ik zal zien of we al voort-

kruijpende er ons uitwerken." t' Gelukke ons! Spoediger, dan we durfden hopen, stonden ook wij in de vrije lucht. God lof! zonder zware knezing. »Nu! bij elkaâr blijven; elkaâr de hand geven; goed vasthouden, hoor!" - »Maar waarheen vader?" - »Houdt maar vast jongens, ik zal met de hand, die ik vrij heb, voorzichtig rondtasten; wij moeten dit erf verlaten." En al voortstropelende en roepende: »houdt goed vast," kwamen wij onder een klein afdak terecht, dat ik des daags had opgemerkt, en hetwelk vrij wel beschut was tegen de ergste woede van den orkaan. »Zie zoo! hier even adem gehaald en dan verder; want gindsche boom, wanneer die valt, slaat ook dit afdak plat." En nauwelijks hadden wij het verlaten, of de boom viel neder, juist zooals ik had gedacht. Ongedeerd waren wij reeds een eind wegs voortgestrompeld. Wij namen onzen intrek eerst in een groot huis; maar ook dat stond reeds te beven gelijk een riet. »'t Is ook hier niet pluis", zeide ik, »dit huis houdt het ook niet." - »Er is nog een klein huis, dat van onzen zoon. 't Is nieuw en sterk gebouwd." - »Dan maar weêr voorwaarts." Wij kwamen gelukkig onder dak. Velen volgden; men ging af op 't schijnsel eener goede lantaarn, die windvrij was opgehangen.

Het waren bange stonden; allen zagen elkaâr vragend aan. Wat mag toch dit zÿjn? lag in ieders blik. Daar we elkaâr niet konden verstaan, viel

aan 't spreken van een troostwoord niet te denken. Ik wenkte met de hand, noodigde uit tot gebed, waarin ik ons aller lot en leven stelde in de handen van Hem, die ook als op de vleugelen des winds wandelt. Daarna stemden allen in met het laatste vers van onzen Savoe-avondzang, (*) die door onze christenen inderdaad roerend schoon wordt gezongen, omdat hij zoo goed wordt begrepen, als uit ieders harte voortgevloeid. Opmerkelijk inderdaad was de windstilte, die na verloop van een paar uur volgde, en waarvoor wij dankend onze harten verhieven tot den Hoorder der gebeden.

»Zou er nog iets te redden zijn?» vroeg JEREMIAS, de oudste zoon, »bij voorbeeld het zilveren doopvont?» BERNARDUS, onze jongen, sprong eensklaps op, en zeide: »ik ga gauw zien!» En het duurde niet lang, of wij zagen hem terugkomen met het fraaie doopvont, geheel ongeschonden. »Hoe is 't mogelijk?» riepen allen als uit éénen mond. »'t Was inderdaad opmerkelijk genoeg. Alles was verpletterd. Het doopvont alleen gespaard!

Ware het nu maar rustig gebleven, dan zou zich nog alles hebben geschikt. 't Gesternte kwam reeds weder te voorschijn, en we peinsden er reeds over om ons maar neêr te vleien onder 't gastvrije dak van den jeugdigen Amos. Maar op eens, bemer-

(*) Ik weet aan wien ik mij vertrouwe, enz.

kende, dat de wind nogmaals opstak en nu wel van bijna tegenovergestelde zijde, hield de ongerustheid den slaap uit aller oogen. De wind had zich nu, sedert 'smiddags drie uur, eenen bijna cirkelvormigen weg door 't luchtruim gebaad. Alles schudde en trilde op nieuw. »Wat te doen, indien ook dit huis instort, vader?» Ik zeide: »'t Is beter, dat we het vóór dien tijd verlaten.» - »Maar waarheen dan?» - »In de open lucht blijven staan, kinderen! Heel dicht aaneen, dat we elkaâr verwarmen; dan zal de kou, die ons aanwaait, minder schaden.» Nauwelijks had ik uitgesproken, of een dof gekraak liet zich hooren. Wij allen, als de wind zoo snel, sprongen naar buiten in de open lucht. »Kom meê! kom meê! Op nieuw elkaâr vastgehouden, en de ruimte gekozen! Zoo ver mogelijk ons verwijderd houden van de huizen en boomen, daar de stukken zeker door 't luchtruim zullen geslingerd worden.»

Met ons hadden allen het huis verlaten, en wij allen te zamen vormden eene menschenmassa, men zou denken onbeweegbaar; en toch werden wij heen en weêr geslingerd, als of we allen beschonken waren, terwijl ons allerlei om de ooren vloog. Zóó hadden wij het zeker niet kunnen uithouden. Eene geweldige vuurmassa deed zich plotseling voor, bij het schijnsel waarvan mijn oog een' boomstam ontdekte, wiens kruin op den grond was gesmakt.

»Ons om dien boomstam geschaard!» sprak ik.
 »Ons gezamenlijk langzaam voortbewogen! Een boomstam kan niet meer omwaaien, en dien omvattende worden wij niet meer heên en weêr geslingerd.»

Wij hadden ons doel bereikt. De kinderen stonden door de lichamen der grooten gedekt, en hoe ook geteisterd, wij hielden stand, terwijl de wind ons als met roeden geeselde en groote regendroppels ons, gelijk dikke hagelsteen, het aangezicht pijnigden. Neen! het was niet meer het loeien van den storm. De wind of de luchtstroom donderde in den letterlijken zin des woords. Groote vuurmassa's werden voortgezweept door 't luchtruim, en waar die op boomen of huizen stuitten, spatten ze uiteen, gelijk de vonken in eene smidse. 't Was of hemel en aarde voorbij moesten gaan met groot gedruisch. De elementen schenen te branden; het luchtruim stond als in vlam, vuurmassa's gleden langs den aardbodem, zoodat de geheele omtrek, niettegenstaande de tastbare duisternis, er door werd verlicht. Is het wonder, dat onder dergelijke omstandigheden vooral de kinderen het te kwaad kregen, en dat de groote menschen luide God om erbarming smeekten?

Daar we toch niets konden uitrichten, en om de gemoederen te doen bedaren, stelde ik voor, liever onze gedachten te verzamelen door 't zin-

gen van een onzer Savoese kerkgezangen, door allen gekend en geliefd. Zóó prezen we Hem, die, ook in den vreeselijksten toestand, voor de zijnen een psalm in den nacht ten beste heeft. En waarom zouden we niet? Waar de jongelingen tijdens nog erger toestand, te midden des vuurs, hun hart konden verheffen tot Hem, die den bliksem en de vuurvlam formeert; waar een PAULUS en SILAS bij het schudden en beven der aarde onder de vreeselijkste natuurverschijnselen, Gode lof konden zingen, daar kon het immers ook voor ons niet ongepast zijn, Hem, den Schepper, ook in dien vreeselijken nacht te loven en te prijzen? God te danken, wanneer we als overstort worden door weldaden en zegeningen, dit dan maar alleen te doen, en het hoofd te krommen, gelijk eene bieze, bij tegenspoed, neen! dat is zeker niet des menschen bestemming, niet des christens roeping.

»Vader! ik val om! en ik kan niet meer staan! O, ik sterf!” zoo riepen de twee jongsten. »Mijn hart krimpt zaam als ik aan moeder denk.” – »Heb voor haar geen vrees, kinderen!” sprak ik. »Ik heb den Heer gebeden, dat Hij haar de noodige wijsheid en genoegzaam overleg mocht geven, om bij tijds een veilig heenkomen te zoeken!” – »Zou dan ons huis ook gevallen zijn, vader?” zoo vroegen ze al biddend. Ik zei: »Ja, kinderen, dat ligt ook reeds tegen den grond” – »En de kerk op Seba?”

»Ja! daarvan is het geheele dak afgewaaid; de romp, het lichaam kan zijn blijven staan.»

Dit was geene soort van profetie; 't was eenvoudig vertellen van het geen noodwendig geschieden moet met gebouwen, die, zonder degelijk verband, zoo maar op steenen zijn neêrgezet; of ook de geschiedenis van kerkgebouwen, die wel fundamenten hebben, maar wier dak nagenoeg los op den romp staat.

»Ik zak in elkaâr!» — »Ik ook,» klonk het bij vernieuwing uit den mond der jongsten. »Gij moogt niet zakken, kinderen! De grond, waarop wij staan, is reeds een modderpoel geworden. De een sla zijne armen om 't lijf van den naasten persoon, de jongste steune op mijne gebogene knie. Zóó moeten wij het nog eenigen tijd zien uit te houden; de ochtendstond kan, naar ik gis, niet ver meer zijn.»

Onder gewone omstandigheden weet men doorgaans hoe ver de nacht is gevorderd, door 't kraaien der hanen en 't blaffen der honden, of ook door 't geluid van sommige vogels, die 't eerste krieken van den dag aankondigen. Maar in dezen nacht had alles eerbiedig gezwegen. Het was als of heel de bezielde schepping om ons heen in pijnlijke afwachting was over de dingen, die komen zouden. 't Was inderdaad een nacht van bange zorgen. Ieder dacht ook wel om de zijnen, die op minderen of meerderen afstand woonden, maar

geen enkele kon den anderen eenige hulp bieden; men kon zich niet bewegen zonder onmiddellijk gevaar. De menschenmassa om ons heen was steeds aangegroeid, en op de vraag »waarom blijft gij maar niet liever in de nabijheid uwer woning?» was het antwoord: »Dáár zouden we toch ook onder den blooten hemel en aan den zelfden regen en wind zijn blootgesteld. Wij hebben besloten om met u óf te leven óf te sterven. 't Is meer troostrijk, dat we allen bij elkaar zijn, dan dat we ieder op eigene gelegenheid bij de puinhoopen van ons eigen huis neêrzitten.»

Bij de puinhoopen! Dus waren de huizen van al die lieden in onze omgeving reeds gevallen, en onze standplaats ontdekt hebbende, bij den vuurgloed, die bij tijd en wijle door het luchtruim met bliksemsnelheid werd voortgestuwd, had ieder zoo wat voor zichzelf gedacht: waar de herder is moeten toch ook de schapen zijn. De Savoeneezen zijn niet speculatief; zij zijn, ik zou haast zeggen, eenvoudig practisch. Zij zeiden: »toen wij heidenen waren, liepen wij in den nood naar onze heidensche priesters, waar wij dan echter wonderweinig troost vonden. Maar nu wij christenen zijn, nu weten wij, dat wij met u onzen leeraar óf getroost zullen leven óf getroost zullen sterven.»

Eindelijk begonnen de eerste lichtstralen zoo mat mogelijk zich te vertoonen. Alles verwoest! 't Was

als of de zon treurde over het aardrijk. Zij bleef omhuld door zeer dikken sluier, en wij! ach, 't was als of we gezamenlijk stonden aan 't graf van Savoe. Heel de natuur was verwoest. De oogst, voor vier en twintig uren nog zoo hoopgevend, lag ter aarde en onherstelbaar verloren. Zelfs de lontarpalmen lagen als dooden op 't slagveld in alle richtingen over en door elkaâr. De gevolgen der algemeene ramp waren niet te berekenen.

Inderdaad des morgens, toen de zon zich, als in rouwgewaad gesluierd, scheen te bedroeven, als of zij schijnen moest over het graf der natuur, op het zoo zwaar geteisterde Savoe, ja! des morgens had de orkaan zijne woede in zooverre gestaakt, dat men elkaâr durfde bezoeken en de helpende hand kon reiken. Dat geheele verslagenheid op aller gelaat was te lezen, zal zeker niemand verwonderen. Om nog iets te redden? Neen! daar aan viel niet te denken. Alle levensvoorraad was ten eenenmale reddeloos bedorven. Hij lag ter aarde, als plat getreden. 't Was alles als afgestroopt, en daar niets volkomen rijp was, viel er ook niets van te verzamelen. De sappevende lontarpalmen met hunne schrale kruinen, lagen als geknakte biezen in alle richtingen over en door elkaâr, sommigen waren door den zuidelijken, anderen door den oostelijken, en nog weêr anderen door

den noordelijken-luchtstroom ter aarde geworpen.

Daar stonden we nog steeds onder den blooten hemel, deels zonder, deels in druipnatte kleeding. Aan onder dak komen was geen denken. Naar Seba trok ons hart; maar hoe er te komen? En toch, we moesten vertrekken. Er was geen kruimel eten; alles was bedorven door den regen. »Naar Seba, kinderen!" sprak ik. Eenige maatregelen werden nog besproken, om, zooveel doenlijk, den nood der ouden van dagen en der armsten te lenigen en hun leed te verzachten. De kerk te Mania was gelukkig blijven staan, en werd alzoo aange-
wezen als voorloopig verblijf voor alle noodlijdenden.

Wel was het dak gehavend en kwam men zoo doende van den regen in den drup, maar de diakenen verzekerden, dat ze nog dien zelfden dag dit euvel zouden kunnen verhelpen, en dáárna zouden zij zorgen, dat de hutten der ouden en armsten het eerst weér wierden opgebouwd. Zonderlinge verandering! Wie dacht voorheen aan ouden en armen? Zoo hebben dan, dit bleek hier duidelijk, de geringen opgehouden te zijn voorwerpen zonder de minste waarde, of nietige speelballen, schepsels enkel geboren om onderdrukt, beroofd of gedood te worden, naar luim en willekeur hunner Hoofden, die met hen éénen stam, ééne familie uitmaken!

En nu dan naar Seba.

Op reis derwaarts werd het oog op menig treur-

tooneel gevestigd. Hetgeen men sedert jaren lang, met alle mogelijke inspanning, had weten te beplanten en te bewerken was ten eenen male verwoest.

De pinangtuinen, hier op Savoe bijna 't eenige dat waarde heeft, hadden het voorkomen, als of al het geboomte er in door vijandelijke macht was omgehouden. Hier en daar was slechts een enkele blijven staan, maar in gebogen richting, als ware het om te treuren over de zoo omvangrijke vernietiging. De kokospalmen hadden geen beter lot gehad; hoe meer beladen met vruchten, hoe meer ze waren bezweken voor 't geweld van den orkaan. Maar dat alles zou men, hoe noode dan ook, toch noch kunnen ontberen, en zoo slechts de ijzersterke lontarpalmen zich hadden kunnen staande houden, dan zou de bede om dagelijksch brood of levensonderhoud niet te vergeefs zijn geweest.

Hoopvol, en nog nimmer teleurgesteld, gaat des morgens vóór zonsopgang reeds het hoofd of de natuurlijke verzorger des gezins zijn huis, of hut, wat het zijn moge, verlaten, en al neuriënde of zingende verricht hij, in de meestal zestig tot zeventig voet hooge kruin van den lontarpalm, hetgeen noodig is tot verkrijging van 't lontarsap. De verkregen hoeveelheid is in den regel geheel toereikend voor mensch en vee. En des namiddags, omstreeks vier of vijf uur, maakt men zich nogmaals

op, om op dergelijke manier te voorzien in 't geen voor levensonderhoud op Savoe noodig is.

Dezen morgen echter ontmoetten wij op onzen weg geen' enkelen zanger in de lontarkruin. 't Was alles doodstil, alles lag tegen den grond, en de boomen, bewerkt tot inning van het voedsel, wel het allermeeft. De kleinere of jongere boomen, maar die nog ongeschikt zijn voor de inning van voedsel, hadden veelal den orkaan het hoofd kunnen bieden, zonder in grooten getale ter aarde geworpen te worden. Nog weder anderen, die wel het noodige voedsel zouden kunnen geven, moesten daartoe nog eerst worden bearbeid. Wat bleef er nu over? Niets dan van de omgeworpen boomen zich het eetbare toe te eigenen. Op nieuw de overgebleven lontarpalmen te bearbeiden tot verkrijging van leeftocht, en dan geduld hebben tot dat een en ander weder in gewoon evenwicht zal zijn.

Halverweegs kwelde reeds de honger. Welkom was 't daarom bij een' klapper- of kokosnoot-tuin te kunnen uitrusten. Gretig viel men aan op de kokosnoten, die men vond, en men verdeelde, zoo eerlijk mogelijk, het geen tot ontzachtering zou moeten dienen. Na dit ongewoon ontbijt nam men de snelstroomende rivier in oogenschouw. »'t Ziet er slecht uit'', was de meening van deskundigen. »Ja! maar wij kunnen toch niet blijven toeven onder den

blooten hemel, aan deze zijde der rivier", sprak de vrouw van den goeroe-djamaät (hulpzending). De Pandita heeft een dozijn wonden aan beide beenen." - »Neen! Sinjora! gij hebt gelijk; maar wij zijn niet talrijk genoeg om den overtocht te wagen!" - »Wel nu! dan zwemme een enkele van u, mijneheeren, eenvoudig over, en verzoeke aan mijne broeders, dat ze ons komen helpen." ('t Gesprek, dat ik in hollandschen zin terug geef, werd gevoerd tusschen zoogenaamde anak-Radja, dat is kinderen van Negerij-hoofden). »En wie dunkt u dan zou zich wagen? Is 't niet beter, dat we nog wat wachten tot de stroom minder sterk is?" - »Wachten?" sprak Sinjora! »tot dat we nog meer regen, en tengevolge nog sneller stroom krijgen? Die heeren! die heeren! zij verbeuzelen hunnen tijd liever met praten, dan met anderen te helpen". En na nog een enkel woord gewisseld te hebben over den moed, die eene vrouw kan betoonen, daar sprong Sinjora in den stroom, en verdween. Ik schrikte. »Bedaar, vader", spraken de kinderen, »Njora komt zeker weêr boven; zij zwemt onder water door, nog beter dan een watervogel". En werkelijk, ze kwam weêr boven, bereikte in zeer schuinsche richting ongedeerd de overzijde van de rivier, spoedde zich naar 't huis haars vaders, en kwam met hare broeders en nog anderen terug. Zij wierp zich op nieuw in den stroom; de broeders

en hun gevolg bleven niet achter, en alles wat de heeren aan deze zijde spraken was: »Inderdaad, Sinjora! gij hebt ons duidelijk getoond, dat de dames moed hebben. We danken je wel; nu kunnen we gerust den overtocht wagen". De meest zwaar gebouwde bood mij zijne schouders, zeggende: »Uw paard, Toewan-pandita! grijp het maar goed bij de haren, dan zal ik wel zorgen, dat ge niet valt". Nu gaf men elkander de hand, en doorwaadde met goed gevolg de snel stroomende rivier. Wij kwamen behouden aan de overzijde.

»Maar waarom met vrouwen op reis?" vraagt misschien deze of gene. Dat komt eenvoudig, omdat wanneer ik naar meer nabij gelegen negeryen ga, meermalen sommigen van die gelegenheid gebruik maken om hunne familie te bezoeken, daar de zogenoemde hoogere standen veelal over en weêr huwelijken sluiten, liefst met personen uit verschillende negeryen. Ze gaan dan met hare echtgenooten of broeders of zusters voor een paar dagen van huis en verhandelen bij die gelegenheid, bij gebrek aan nieuwspapier, hetgeen ze voor elkaâr belangrijk vinden. Soms blijven ze ook wel nog toeven na mijn vertrek; maar ditmaal trok alles te zaam, bij wijze van karavaan, op, dewijl ieder verlangde te weten, hoe het met huisgenooten en huis was afgelopen.

Treurig was de tehuiskomst. Van uit de

verte reeds zagen wij onze kerk zonder dak, en ons nette huis als dubbel gevouwen of plat geslagen ter aarde liggen, en waar men het oog ook henen wendde, 't was alles verwoest. Slechts een enkel huis, dat eenigszins beschut stond, maar bovendien zeer goed in elkaâr zat, was blijven staan. Het was het huis van onzen ouderling MARKUS, dat ons ook tot schuilplaats zou dienen, en het huis van goeroe PIETER, dat reeds vol was van personen zonder huisvesting.

't Is eenigszins opmerkelijk, maar al de huizen van dezen ouderling MARKUS bleven gespaard; (ook het huis van goeroe PIETER behoort aan hem). Men herrinnert zich wellicht, dat dit de zelfde MARKUS is, die eenmaal tienden gaf van al zijn vee.

Mijne vrouw vond ik niet neêrzittende met het hoofd in de handen, maar druk bezig, om het een en ander meester te worden van onder de puinhoopen. Wij groetten elkaâr met de woorden: »God lof! dat wij voor de kinderen gespaard bleven! Al het andere zal zich wel weêr schikken.»

»Hoe is 't met het zilveren avondmaalstel?" was daarop mijne eerste vraag. »Ongeschonden!" was het antwoord. »Alles is plat, of stuk; aan 't avondmaalstel ontbreekt niets." - »Maar hoe is 't met het mooie doopvont?" vroeg nu mijne vrouw, op hare beurt. »Ongeschonden", was ook nu mijn antwoord. Of dit nu wonder is of niet,

daar over weiden wij liever niet uit, Wij allen danken den Heer, dat deze zaken, als 't ware onaangeroerd bleven, terwijl dingen, als geslagen ijzer zoo sterk, gelijk spaanders terug werden gevonden. Ware nu de orkaan niet van vreeselijken regen vergezeld geweest, dan ware misschien lijfdracht en linnen voor huishoudelijk gebruik gespaard gebleven. Nu echter was het treurig om te zien, hoe de schoonste kleuren en verven elkaâr ten verderve hadden gestrekt: groen en zwart, blauw en geel, rood en paarsch, 't was alles dooreen geloopen, 't was alles onbruikbaar geworden. De kasten lagen in splinters, de inhoud was tot gruis; de boeken waren door en door nat, ja tot pap, en bij 't opnemen vielen er de banden af, als of ze er nooit aan bevestigd waren geweest.

Doch waartoe meer nitgeweid over eigen verlies en leed, daar wij slechts goed en geen bloed verloren? Wij bleven voor elkaâr en voor de gemeente op Savoe gespaard, terwijl zeer velen rondom ons vielen.

Toen alles ter aarde lag, en ieder buiten zijn gewone doen geraakte, brak eene vreeselijke ziekte uit, die vooral de meer gegoeden, minder aan ontbering gewend, aangreep. Wel gelukte het ons, honderden te helpen met de medicijnen, die ons nog restten; maar sommigen, die te veel vertrouwen

stelden in eigen praktijk, beklaagden het zich te laat.

De rij opende zich met het afsterven van drie meisjes: het Savoesche klaverblad. Zij waren steeds met haar drieën. De eene was de dochter van den overleden Radja der Savoeneezen op Soemba, de tweede de dochter van den tegenwoordigen Radja op Soemba, en de derde was van niet zogenoemd hooge geboorte. Maar wat bracht de minder bevoorrechte bij de zogenoemde edelen? Zij hadden elkaâr op school leeren kennen, en toen de Radja's kinderen den edelen aard hadden opgemerkt bij de, naar den mensch gesproken, niet edel geborene, toen voelden zij zich zoo zeer tot elkaâr getrokken, dat ze onafscheidelijk zouden kunnen worden genoemd. Het christelijk geloof, in de kinderharten zoo schoon en eenvoudig, was de band geworden, die het drietal samenbond; en de onderlinge liefde door den H. Geest gewerkt in 't hart van wie kinderlijk gelooven, bleek sterker te zijn dan de dood; want in hare gezonde en vroolijke dagen hadden zij afspraak gemaakt, dat indien een van haar drieën mocht komen te sterven, deze dan den Heer zou bidden, dat ook de andere twee mochten heengaan naar het groote Vaderhuis, met zijne vele woningen. Ze waren niet zoo jong meer; reeds zou eene van haar huwen met een' Radja-moeda, onzen diaken WILLEM.

JOHANNA BOENGA HAGA werd eerst ziek. Zij had

goed leeren lezen, las den Maleischen Bijbel gemakkelijk en verstond hetgeen zij las.

Rustig legde JOHANNA haar hoofd, nadat zij gelezen had, steeds weder op den Bijbel neder. »'t Is mij dan,» zeide zij, »als of ik rust aan 't Goddelijk Vaderhart, en mij nader gevoel bij Hem, die ook mij heeft willen zoeken in de Savoesehe levenswoestijn, en mij op zijne schouders te huis wil brengen; of gelijk het gevonden muntstuk, ontdaan van wat ontsiert, in de machtige hand van Hem die zeide: »niemand kan uit mijne hand rukken wat de Vader mij gaf.» Als gegevene des Vaders, zóó gevoelde zij zich. Haar mond vloeide over van troostrijke woorden. Allen, die haar omringden, waren verwonderd. Zij sprak over den Heiland, als of zij reeds van mond tot mond met Hem had gesproken, en over de zaligheid in den hemel liet zij zich uit, als of zij er reeds rijkelijk den voorsmaak van genoot. Juichend nam ze afscheid van allen, die haar lief hadden en aan wie zij dierbaar was, en zij liet bij allen den indruk na, als of de engelen haren laatsten ademtocht met eerbied hadden opgevangen, om dien weder te geven aan Hem, die haar den eersten ademtocht had verleend.

MARTHA BIREH, de dochter van den overleden Radja der Savoeneezen op Soemba, bleef onkundig van het sterfbed van JOHANNA. MARTHA was echter

ook reeds aangegrepen door de vreeselijke ziekte. Haar aanstaande echtgenoot verliet hare zijde niet. Zij maakte zich zijn bijzijn ten nutte, door hem voor haar te doen lezen; maar 't zij door droefheid overstelpt, of door al hetgeen sedert kort om hem heen gebeurd was afgeleid, hij las niet duidelijk, niet verstaanbaar genoeg, of ook hij las dan niet juist wat zij wenschte, dat hij lezen zou. Dan nam MARTHA den Bijbel met hare zwakke hand uit de zijne, en zeide: »Ik zal u zeggen hoe en waar gij lezen moet.» En dan koos zij met zooveel juistheid, dat de omstanders zich verwonderden.

»Ik hoor zingen,» zeide zij op eenmaal, »wat is dat? Waar is dat?» Men wilde haar afleiden, »Neen!» zeide zij »doe dat maar niet, want dit is ons heerlijk graflied, en zij zingen het zeker voor JOHANNA. Ja! JOHANNA wordt begraven, zij reist naar 't hemelsche Jeruzalem. Ja! nu zal zij den Heer zeker vragen, om ook mij spoedig derwaarts te voeren.»

MARTHA bekommerde zich van nu aan slechts over den toestand der omstanders, van wie zij wist, dat ze in 't geheel niet waren bezielde met gedachten, zoo als in hun eigen voordeel gewenscht mochten worden.

MARTHA verkreeg haar verlangen. Zij ging henen in vrede, en deed den wensch bij de omstanders ontstaan, dat ook hun einde mocht zijn gelijk het hare.

AMALIA DJAWA, dochter van LAZARUS DJAWA, Radja der Savoeneezen op Soemba, en tevens ouderling der gemeente, was de derde van het Savoeneesche klaverblad. Zij was ook reeds ziek, ernstig ziek. Een onvoorzichtige boodschapper had haar in kennis gesteld met het overlijden van MARTHA. Dat waren er twee! Zij was de derde. Zij kende de afspraak. Zij was minder zich uitende, meer zwijgend; maar blijkbaar trof haar de tijding zoo zeer, dat de leden der familie zich slechts kort hadden voor te bereiden op het heengaan ook van AMALIA.

Zoo was dan dit Savoesche drietal, in 't leven door geloof en liefde vereenigd, ook in den dood niet gescheiden.

Mogen zij zich reeds scharen om den troon van Hem, die tot den boetvaardigen kruiseling sprak: »heden zult gij met mij in 't Paradijs zijn!»

Nog veleu volgden, opmerkelijk genoeg uit den zelfden familiekring. Ook de Radja van Seba, die liefst zelf voor zich en de zijnen medicijnen bereidde. Dit was ook de reden, dat men voor MARTHA en AMALIA geene hulp had gevraagd. Wat hij zelf niet wist, dat vroeg hij aan zijn' Toemoekong, wij zouden zeggen eersten staatsdienaar, die hem dan ook naar aller gevoelen ten grave hielp. Van dit opperhoofd kan alleen worden gezegd: »hij ging heen zonder begeerd te worden.» Ja! ook zulke sterfgevallen heeft men op Savoe. Terwijl de Heer

uit den mond der jeugdigen zich lof had bereid, ging de man in de kracht zijns levens daar heen, zonder lof op zijne lippen.

»Sinjo!» zoo sprak een heidensche vader tot mijn oudste zoontje, »ik wenschte den Pandita te spreken. Ik wenschte christen te worden. De maat van mijn lijden is vol. Ik heb reeds drie van mijne kinderen, in deze weinige dagen van algemeene verwoesting, ten grave gebracht; mij resten noch slechts twee.» - »Maar vriend!» sprak mijn oudste, »gij meent toch niet, dat zoo gij christen wordt, uwe kinderen tegen den dood gewaarborgd zijn? Immers de kinderen van christenouders kunnen evenzeer sterven; verscheidene gevallen hebben dit reeds bewezen.» - »Ja Sinjo! dit weet ik wel, maar de christenen treuren niet hopeloos, zoo als wij! Ach! onze kinderen sterven eigenlijk als jonge honden. Wij ouders kunnen hun geen enkel troostwoord toespreken, en zij kunnen door hun sterven bij ons de hope niet wekken, dat wij hen eens weêr zullen zien.» - »Ik vrees alleen maar,» was op nieuw het antwoord, »dat indien er nog weêr een kind van u stierf, gij teleur zoudt zijn gesteld. Onze ouders, christen-ouders, weten, dat Jezus kinderen tot zich roept van allerlei leeftijd, of dat Hij somtijds min verstandige, min vrome ouders ontslaat van de zorg der opvoeding; en dan zeggen wij, of onze ouders,

»de Heer nam het kind weg, omdat in hem of haar wat goeds voor den Heer gevonden is. En zoo onze jongelingen of jonge dochters sterven met een stil gemoed, kinderlijk geloovig, zoo als onlangs hier JACOBUS BOENGA HIDEH stierf, dan gelooven de christenouders, dat hunne hoopgevende zonen of dochters des christens hope niet besehamen, maar dat zij worden opgenomen onder het getal dier jeugdigen, die steeds den Heere Jezus volgen in zijne heerlijkheid.»

Ik was schrijvende terwijl dit gesprek werd gevoerd tusschen den vijftienjarigen knaap en den bedroefden vader. Ik mengde mij niet in bunne rede, maar verheugde mij, dat de knaap zoo goed partij had getrokken van eene preek, die ik onlangs had gehouden, terwijl er zoovele kinderen van verschillenden leeftijd en min of meer vrome ouders stierven.

»Hoe het ook zijn moge, Sinjo!» zoo besloot de bedroefde vader, »als heidenen gaan wij toch verloren, en erger kan het niet. Kom ik met Jezus om, welnu dan kom ik met Hem om. Het kan nooit erger, dan het nu reeds is.»

Nu meende ik tusschen beiden te moeten komen. Ik zeide: »Neen, vriend! wie tot den Heer Jezus komt, wordt niet uitgeworpen. Zoo u de nood, het smartelijkst verlies, tot Hem heeft gebracht, wees dan getroost; Hij zal noch u, noch uwe

vrouw, noch uwe overige kinderen van de hand wijzen. Zoo gij zeker zijt voor uzelfen, dat in Jezus alleen voor u allen hulpe is en heil, dan mag ik het water des doops van ulieden niet weren, dewijl de Heer zelf u reeds heeft getrokken uit heidensche duisternis tot Zijn wonderbaar licht."

Na noodige voorbereiding werden allen gedoopt, en kort daarna werd weder een der kinderen ziek, maar het herstelde, omdat tijdig hulp was ingeroepen, vooral bij den grooten Medicijnmeester, die de aangewende middelen zegende, welke de christelijke liefde het reeds zoo zwaar beproefde ouderenpaar, had aangeboden. De vader was buiten zichzelf van vreugd, toen hij zijn vierde kind als uit de armen des doods weêr levend mocht aan 't harte drukken.

Wij zelve bleven niet geheel verschoond. Bij beurten werden ook de leden in ons gezin min of meer hevig aangetast. Dan was het dubbele zorg. Maar die zorg werd rijkelijk verzoet door dat nagenoeg allen weder herstelden. Ook de wonden, mij in den nacht van den orkaan, door het instorten van het huis te Mania toegebracht, genazen geheel. Koorts en andere kleine ongesteldheden blijven ons bij, en zijn het gevolg van gebrekkige huisvesting. Want hoe goed de Savoe-neezen hunne huizen ook voor eigen gebruik bouwen mogen, voor een Europeesch gezin heeft zulk een huis maar al te veel, dat voor onze

gestellen hoogt nadeelig moet zijn. Edoch, wij moeten dankbaar erkennen, dat Gods Vaderzorg ons nog weder het beste bood, dat in de gegeven omstandigheden ons zou kunnen dienen.

Hoe gaarne zou ik nu schrijven: het verbroken evenwicht is reeds weêr hersteld; maar lang dunkt mij zal het kunnen duren, eer Savoe de ramp, sedert 19 Maart over het land en de menschen uitgestort, te boven is. 't Bleef tot hiertoe rustig, en dit zegt reeds heel veel voor de anders zoo rustelooze bevolking.

De onderlinge bijeenkomsten hebben geregeld plaats, òf in het huis van den goeroe òf in de hersteld wordende, of reeds geheel herstelde kerkgebouwen.

Bespreking over en weêr met heidensche bloedverwanten heeft steeds plaats over den oorsprong van het leed. De heidenen meenen, dat het komt, omdat er zoovelen christen werden; »want vroeger», zeggen zij, »heeft men op Savoe nooit zoo iets beleefd; het heugt de oudsten niet, ook niet bij wijze van overlevering, dat Savoe ooit zoo zeer is geteisterd.»

Wat zullen de christenen daarop antwoorden? Zij weten dit even goed als de heidenen, en het is waar wat die zeggen: voor het eerst trof Savoe eene ramp als die sedert 19 Maart. Maar toch! de christenen blijven het antwoord niet schuldig.

Zij zeggen: »Hoort eens! ook wij zijn ingewijd in ulieder gedachtengang; maar waarom hebben uwe priesters, die zeggen te gebieden over de vruchtbaarheid des lands en over lucht en wolken, ja, over alle krachten der natuur, waarom hebben uwe priesters, den orkaan niet kunnen bezweren?

» Wij zien in de verwoesting eenvoudig bevestigd het geen in de Gemeenten van Christus alom wordt verkondigd en geloofd, namelijk, dat de God, dien de christenen dienen, de Almachtige Schepper is van hemel en aarde. De 19^{de} Maart was slechts aanschouwelijk onderricht. Hoe nietig, hoe niets beduidend is alle aardsche macht tegen over de Almacht Gods! Welk vorst of welk wereldregeerder, zou, gelijk op den 19^{den} Maart, als in een' wenk een geheel eiland kunnen verwoesten, enkel door 't geblaas van zijnen adem? Welk vorst of wereldregeerder zou, ook zonder aanraking, de edelsten uit ons midden weg nemen, zoo als we thans zien, dat de hand des Almachtigen doet, zonder dat iemand onzer die kan afweren? Denkt u eens al de oorlogschepen te zamen vergaderd, met al de kloeke helden, die aan de machtigen der aarde ten dienste staan; en denkt u dan daarbij, dat die menigte in 't bezit zou zijn van alle denkbare en ondenkbare vernielingswerktuigen, wat dunkt u, mijne vrienden! zou dan dat alles te zaam genomen in staat zijn, om

in een' enkelen stikdonkeren nacht, tot in de diepste groeven en rotskloven, zoo groot eene verwoesting aan te richten? Wat dunkt u zelve van uit dit oogpunt beschouwd van den God der christenen?

»Neen vrienden! wij zijn niet uit het veld geslagen. Wij hopen ons slechts te ootmoediger te buigen voor Hem, die, bij 't slot der rekening, slechts over 't Zijne beschikte, terwijl aardsche vorsten dit nooit doen, wanneer zij verwoestingen aanrichten op aarde.

»Maar er is nog meer, lieve vrienden! 't Is niet slechts Gods eigendom, niet slechts het geen Hij zelf heeft doen groeien en bloeien; maar hoeveel ligt er ter aarde, waar men niet eerlijk aankwam!

»Gij, heidenen kent even goed als wij, christenen de geschiedenis van het mensdóm op Savoe. Gij weet, dat die is eene aaneenschakeling van uitmoorden van hetgeen weêrstand bood, en van rooven, van list en geweld, zoo de broederstam door noeste vlijt zich iets had verkregen. Wie 't meest geweld heeft gebruikt, is thans het meest beschaamd gemaakt; en wie zijne bezitting op allerlei onregtvaardige wijze heeft vermeerderd, die is het meest getroffen, het meest geslagen.

»Wat dunkt u?" vroeg men dan nogmaals, »is der christenen God niet waardig, dat we Hem dienen?"

»En de Heiland der wereld, Jezus, dien wij Zaligmaker mogen noemen, omdat Hij ons dien

God heeft leeren kennen, wat dunkt u? Is die Jezus niet waard, dat zich alle knie voor Hem buigt?"

De Savoeneezen maken eenvoudige gevolgtrekkingen uit het geen zij met eigen oogen zien, uit het geen dagelijks gebeurt in eigen omgeving.

Zoo vinden zij b.v., dat de nacht van 19 Maart hun zoo duidelijk mogelijk maakte, dat al wat de aarde ons biedt vergankelijk, wisselvallig is, en de mensch daardoor wordt opgewekt, om zich schatten te verzamelen, die blijvend zijn. Een negery of stad, die door een enkel windgeblaas wordt omgekeerd, wekt op, meenen zij, om uit te zien, naar eene stad die hechter grondslagen heeft, d.i. de stad Gods, den christen bereid, in 't groote Vaderhuis, door zijnen Heer en Heiland. Mij dunkt, de gemeenten in het Vaderland zeggen Amen! op den zegen, die tot hiertoe, onder lief en leed, heeft gerust op haren arbeid, en hare gebeden. Ja, de almacht der gemeente wordt bij sommigen nog te weinig begrepen, omdat men te weinig zich hecht aan het woord van zijnen Heiland: »Mij is gegeven alle macht'', en »ik verordineer u het koningrijk, gelijkewijs mijn Vader dat mij verordineerd heeft''.

»Vrede door het bloed des kruises'' is de slotzang der gemeente, de slotzang der wereldgeschiedenis.

1848

1. The first part of the book is devoted to a general history of the world, from the beginning of time to the present day. It is written in a simple and plain style, and is intended for the use of the young.

2. The second part of the book is devoted to a history of the British Empire, from the reign of King Henry II. to the present day. It is written in a simple and plain style, and is intended for the use of the young.

3. The third part of the book is devoted to a history of the British Empire, from the reign of King Henry II. to the present day. It is written in a simple and plain style, and is intended for the use of the young.

4. The fourth part of the book is devoted to a history of the British Empire, from the reign of King Henry II. to the present day. It is written in a simple and plain style, and is intended for the use of the young.

5. The fifth part of the book is devoted to a history of the British Empire, from the reign of King Henry II. to the present day. It is written in a simple and plain style, and is intended for the use of the young.

6. The sixth part of the book is devoted to a history of the British Empire, from the reign of King Henry II. to the present day. It is written in a simple and plain style, and is intended for the use of the young.

7. The seventh part of the book is devoted to a history of the British Empire, from the reign of King Henry II. to the present day. It is written in a simple and plain style, and is intended for the use of the young.

8. The eighth part of the book is devoted to a history of the British Empire, from the reign of King Henry II. to the present day. It is written in a simple and plain style, and is intended for the use of the young.

9. The ninth part of the book is devoted to a history of the British Empire, from the reign of King Henry II. to the present day. It is written in a simple and plain style, and is intended for the use of the young.

10. The tenth part of the book is devoted to a history of the British Empire, from the reign of King Henry II. to the present day. It is written in a simple and plain style, and is intended for the use of the young.

Bij M. WIJT & ZONEN, Drukkers van het Nederlandsche Zendinggenootschap worden ook uitgegeven de onderstaande Kleine Stukjes; welke tot de navolgende

verminderde prijzen

verkrijgbaar zijn.

Bij aanvraag van 25 Exx. van hetzelfde nummer, worden de prijzen nog met ongeveer een vierde verlaagd.

*(De met * geteekende nummers zijn niet voorhanden.)*

Cents.	Cents.
1. Evang. herin. aan kranken 7	*9. Over het allerbeste Boek.. 5
2. Over het nuttig kerkgaan.. 5	10. Onderw. over h. Bijbellezen 12
*3. Over h. doen van belijdenis 5	*11. Het leven v. d. Heer Jezus. 12
4. Een woord voor menschen, die niet ter kerk kunn. gaan 5	*12. Iets over het Avondmaal... 8
5. Het Christend. beschaamd door Heidenen..... 6	13. Opwekk. tot de huisselijke Godsdienst..... 9
6. Evangelische herinneringen aan bedroefden..... 10	14. Zamenspr. tuss, drie vrien- den over de Wedergeboorte 5
7. Evangelische herinneringen aan vaders en moeders..... 9	15. Het leven v. William Kelly 7
*8. Een woord aan vaders en moeders over den Doop... 2	16. Drie zamenspr. tusschen een'Leeraar en een Huism. 6
	17. Het dorp Eerenhoef..... 12

	Cents.		Cents.
18. Het nadeel van het bij de straat loopen der kinderen	8	*36. Waarschuwing tegen het kwaadspreken	5
20. Iets voor herstelden uit krankheid	9	37. Iets over de zelfkennis	9
*21. Iets voor gevangenen	15	38. Een woord v. onderrigt en troost in sterfhuizen	12
22. Geschenk der christ. liefde voor kinderen	18	39. Men doet niet wat men kan.	8
23. Geschenk voor lidmaten der christelijke kerk	10	*40. Christelijke onderrigt. tot inoed en hope	10
24. Heb ik wel genoeg voor de eeuwigheid?	8	41. Waarom word ik niet beter?	11
25. Tweede geschenk der christelijke liefde voor kinderen	10	42. Wie zijn hier op aarde de gelukkigste menschen?	9
*26. Voor dienstboden	11	43. Gedenk te sterven	10
*27. Over de feesten	8	44. Het voorbidd. een pligt der christelijke liefde	8
*28. Iets voor armen	4	45. Opw. tot getrouwe deelneming in het Maandel. Geb.	10
29. Jezus, de geneesmeester van zieken	5	*46. Troostw. voor Christenen in alle wederwaardigheden	9
30. Evangelische herinneringen aan oude lieden	9	47. Bijbelsch leesb. v. zieken	10
31. Verz. van leerzame brieven en opwekkende verhalen	8	*48. Iets uit het leven van Felix Neff, Pred. der Waldenzen	12
32. Opw. tot weltevredenheid	8	49. Het geloof in den Heer Jezus Christus, naar Joh. VI.	12
*33. Een goed woord aan Christen-ouders over de opvoed.	10	50. De christelijke oefenschool	12
34. Franke, de kracht des gel.	7	51. De goede Herder	10
*35. Schets van het leven van Afrikaner	5	52. Bijbelsch onderwijs over 's menschen bekeering	10
		53. Genade en pligt	10

	Cents.		Cents.
*54. Geschenk aan allen, die Gods woord mogen hooren	10	*71. Godsdienstigheid uit rood.	7
55. De Zelfbeproeving.....	10	72. Bidt zonder ophouden....	7
56. Het wandelen als kinderen des lichts	10	73. Het beste Avondmaalskleed	7
57. Het beste voorbeeld.....	10	74. Daniël	12
58. Iets over het geweten....	10	75. De beste fakkel.....	6
59. Christel. godsvrucht geen dweeperij	10	76. De vriendschap der wereld.	4
60. Het leven van Joh. Eliot.	10	77. Wat doet men voor Israël?.	7
61. Eenwoord overonzen gees- telijken wasdom	7	78. Maria, de moeder d.Heeren	11
62. De Christen	9	79. De levensav. v. vad. Jacob.	7
63. Aanprijzing van een god- vruchtig huiselijk leven..	9	*80. Het liefhebb. der verschij- ning van Christus.....	5
*64. Herin. van een dorpsleeraar	7	81. Geef ons heden ons dage- lijksch brood	7
65. Wenken omtrent hetgebrek aan schuldgevoel	9	82. Uitwendige godsdienstigh. zonder godsd. des harten .	9
66. Handl. tot de algem. kaart der christ. zendingsposten	17	83. Het vertrouwen op God..	8
*67. Dewederzijdscheplichten in het christelijk leven.....	10	84. De oudste psalm.....	8
68. De ware vooruitgang.....	6	85. Gebedsverhooring	7
69. Gods hoogheid en der men- schen geringheid.	6	86. Zelfverloochening.....	7
70. Hoe wil de Heer, dat zijne discipelen omtrent Hem zullen gezind zijn en han- delen?	6	*87. De hooge, alles te boven gaande waarde der liefde..	10
		*88. Drie eischen des christe- lijken levens.....	6
		89. Niet in tel.	5
		*90. Onze aardsche levenstaak.	6
		91. Nalatigheid	7

	Cents		Cents.
92. Bethanië.....	8	104. Christend. op de Sandw.-Eil.	5
93. Een deksel op het hart.	6	105. Tweedracht over Jezus ...	4
*94. Eene Nieuwe Zendingkaart	30	106. Nederl. O.-I. en het Ned. Zendel. (Met de feestplaat).	25
95. Een Zendingfeest in de Heidenwereld.....	6	107. Saul, een treurig beed v.d. ontwikkelingsgang der zonde	5
*96. Zaligheid.....	6	108. Ned. Oost-Indië en het Ned. Zendelingen. 2e st., 1e ged.	6
97. God, onze Heilige Vader..	7	109. Rizpa, of de liefde eener moeder.....	5
98. Gods lankmoed. ons behoud	5	110. Ned. O.-I. e. h. Ned. Zendel. 2 de st., 2de ged.....	8
99. De parel van groote waarde	5	111. Taffer op Savoe.....	7
100. Leef ik als een christen?..	5	112. Ned. Oost-Indië, en het Ned. Zendelingen. 3e st. 1e ged.	7
101. Terugbl. van eene Zendingz.	5	113. Id., 3e stukje, 2e ged. ..	7
102. Een werk Gods.....	6		
103. Uit de gesch. van een Gezang	5		

Een volledig stel van de voorhanden stukjes is verkrijgbaar voor *f* 7,16.

Heden wordt uitgegeven een nieuw stukje, No. 114, getiteld: „**De Ramp op Savoe.**” 7 cents.

Tot een herdruk van No. 94, „**Een Nieuwe Zendingkaart,**” thans 30 cents, zijn de uitgevers bereid, mits de belangrijke kosten, aan die uitgave verbonden, door ruime bestellingen eenigszins worden gedekt, en die aan hen vóór Maart 1883 worden opgegeven.